

ZRINKA BARIŠIĆ MARENIĆ

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
ARHITEKTONSKI FAKULTET
HR - 10000 ZAGREB, KAČICEVA 26

IZVORNI ZNAJSTVENI ČLANAK

UDK 72.036:727.378 (497.5 ZAGREB) VRKLJAN, ZVONIMIR "19"

TEHNIČKE ZNAJSTVO / ARHITEKTURA I URBANIZAM

2.01.04 - RAZVOJ ARHITEKTURE I URBANIZMA

I OBNOVA GRADITELJSKOG NASLIJEĐA

2.01.01 - ARHITEKTONSKO PROJEKTIRANJE

ČLANAK PRIMLJEN / PRIHVACEN: 15. 09. 2004. / 19. 01. 2005.

UNIVERSITY OF ZAGREB
FACULTY OF ARCHITECTURE
HR - 10000 ZAGREB, KAČICEVA 26

ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

UDC 72.036:727.378 (497.5 ZAGREB) VRKLJAN, ZVONIMIR "19"

TECHNICAL SCIENCES / ARCHITECTURE AND URBAN PLANNING

2.01.04 - DEVELOPMENT OF ARCHITECTURE AND URBAN PLANNING

AND RESTORATION OF THE BUILT HERITAGE

2.01.01 - ARCHITECTURAL DESIGN

ARTICLE RECEIVED / ACCEPTED: 15. 09. 2004. / 19. 01. 2005.

SKLOP VETERINARSKOG FAKULTETA ARHITEKTA ZVONIMIRA VRKLJANA ANTOLOGIJSKI PRIMJER U KONTEKSTU IZGRADNJE MODERNOGA ZAGREBAČKOG SVEUČILIŠTA

FACULTY OF VETERINARY MEDICINE DESIGNED BY ZVONIMIR VRKLJAN AN ILLUSTRATIVE EXAMPLE IN THE CONTEXT OF DEVELOPMENT PROJECT FOR THE MODERN UNIVERSITY OF ZAGREB

MODERNA ARHITEKTURA
VETERINARSKI FAKULTET
VRKLJAN, ZVONIMIR
ZAGREB
20. STOLJEĆE

MODERN ARCHITECTURE
FACULTY OF VETERINARY MEDICINE
VRKLJAN, ZVONIMIR
ZAGREB
20TH CENTURY

Sklop Veterinarskog fakulteta jedinstven je integralni fakultetski sklop u okviru Zagrebačkog sveučilišta, u cijelosti realiziran prema projektu arhitekta Zvonimira Vrkljana u razdoblju 1935.-1962. godine. Na osnovi analize složenih djelatnosti fakulteta, a koje uključuju nastavni, znanstvenoistraživački, laboratorijski, te klinički rad i stacionare životinja, projektant je strukturirao paviljonski sklop oplemenjen skladnim atrijskim ozračjem. O cjelovitoj razradi projekta do mjerila detalja svjedoči autentično stanje sklopa, koji je i danas značajan gradotvorni element jugoistočnoga dijela grada.

The Faculty of Veterinary Medicine of the University of Zagreb is an integral complex of buildings entirely designed by the architect Zvonimir Vrkljan between 1935 and 1962. The architect conceived his project on the basis of an analysis of the Faculty's main activities: teaching, science and research and clinical work. Therefore he devised a pavilion-like complex with harmoniously-balanced atria. The original complex, which has remained an important component of the south-eastern urban fabric today, bears witness to the overall elaboration of its design down to the smallest details.

IZGRADNJA ZAGREBAČKOG SVEUČILIŠTA IZMEĐU DVA SVJETSKA RATA

BUILDING-UP THE UNIVERSITY OF ZAGREB BETWEEN TWO WORLD WARS

SL. 1. LOKACIJE VETERINARSKOG FAKULTETA NA ISJEČKU
KARTE GRADA ZAGREBA, 1934. GODINE:

1. Z. VRKLJAN: PRVOTNI PROJEKT VETERINARSKOG FAKULTETA, 1935./36., MAKSIMIR, FAKULTETSKO DOBRO
  2. Z. VRKLJAN, Z. DUMENGIĆ: DOM STUDENATA VETERINE, POLJOPRIVREDE I SUMARSTVA, 1935.-1939., MAKSIMIR
  3. Z. VRKLJAN: REALIZACIJA DANASNJEG VETERINARSKOG FAKULTETA, HEINZELOVA 55, 1937.-1962.
  4. NEREALIZIRANO PROŠIRENJE ZEMLJIŠTA 1956. GODINE
- FIG. 1 SITES FOR THE FACULTY OF VETERINARY MEDICINE ON THE MAP OF ZAGREB, 1934:
1. Z. VRKLJAN: FIRST DESIGN, 1935/36., MAKSIMIR, FACULTY'S FARM
  2. Z. VRKLJAN, Z. DUMENGIĆ: DORMITORY FOR STUDENTS OF VETERINARY MEDICINE, AGRICULTURE AND FORESTRY, 1935-1939.
  3. Z. VRKLJAN: FACULTY OF VETERINARY MEDICINE, HEINZELOVA ST. 55, 1937-1962.
  4. VACANT LOT 1956.

Po završetku Prvoga svjetskog rata i raspada Austro-Ugarske Monarhije u sastavu Sveučilišta u Zagrebu djelovala su ukupno četiri fakulteta: Bogoslovni, Pravoslovni i državnoslovni, Mudroslovni i Liječnički fakultet. Sljedećih su godina pretvorbom visokih škola još osnovani: Gospodarsko-šumarski fakultet (1919.), Tehnički fakultet (1926.) i Veterinarski fakultet (1928.). Zbog nedostatnih prostornih prilika i nemogućnosti održavanja adekvatne specijalističke nastave u adaptiranim starim građevinama, fakultetska vijeća dugotrajno su ustrajala u težnjama za ishodenjem zemljišta i izvedbom novih sveučilišnih zgrada.

U međuratnom razdoblju inicijativa izvedbe prvih fakultetskih zgrada ostvarena je djelomično, izgradnjom pojedinih zgrada u duhu moderne arhitekture. Za potrebe Mudroslovnog fakulteta, odnosno njegov Prirodoslovno-matematički odjel, arhitekt Egon Steinmann realizirao je zgradu Fizikalnog zavoda (1926.-1937.) po uzoru na postojeću zgradu Kemijskog zavoda profesora Vjekoslava Bastla (1913.-1914.) na Marulićevoj trgu. Izvedba Botaničkog zavoda spomenutog fakulteta, prema projektu arhitekta Zvonimira Vrkljana, prekinuta je 1942. godine. Prva moderna fakultetska zgrada, realizirana prema projektu arhitekta Steinmanna, jest zgrada Ortopedske i zubne klinike (1927.-1940.) u sklopu postojećih zgrada Medicinskog fakulteta na Šatali. Izgradnja prvoga modernog paviljonskog sklopa Gospodarsko-šumarskog fakulteta po-

čela je 1933. godine na temelju natječajnog projekta Radne grupe Zagreb – arhitekta V. Antolića, V. Hecimovića, Z. Kavurića, J. Pićmana, J. Seissela, B. Teodorovića i E. Weissmana. Daljnja izgradnja sklopa, odnosno IV., V. i VI. paviljona, prekinuta je 1940. godine. Prema projektu prof. Ede Šena i njegova asistenta Milovana Kovačevića u Kacićevoj ulici izveden je I. paviljon Tehničkog fakulteta (1938.-1940.), izvedbu II. paviljona prekinuo je Drugi svjetski rat, a III. i IV. paviljon nikada nisu realizirani. Glavni sklop Veterinarskog fakulteta u Heinzeloj ulici realiziran je 1938.-1952. godine prema projektu profesora Zvonimira Vrkljana, dok su prateći paviljoni dovršeni 1962. godine.

OSNUTAK I PRIPREMA IZGRADNJE SKLOPA VETERINARSKOG FAKULTETA¹

PRELIMINARY WORKS FOR THE CONSTRUCTION OF THE FACULTY OF VETERINARY MEDICINE

Prva osnovana visoka nastavna ustanova u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca – Veterinarska visoka škola u Zagrebu – otvorena je 1. listopada 1919. godine. Godine 1928. transformirana je u Veterinarski fakultet, od kada djeluje u sastavu Sveučilišta u Zagrebu. Nastava se isprva održavala u zgradi Potkivacke škole na Savskoj cesti 16 u Zagrebu,² no ubrzo se pokazalo da sama zgrada i lokacija nisu dostatne za njezin razvoj. Nakon brojnih neuspjelih pokušaja ishodenja zemljišta uz postojeću zgradu u Savskoj cesti i na drugim lokacijama,³ fakultetsko vijeće poduprlo je mo-

¹ VRKLJAN, 1938: 294-298; BABIĆ, 1939: 48-55; BABIĆ, 1941: 20-26; BARIŠIĆ, 2002: 20-37 (knjiga I), 15-47 (knjiga II).

² Smjestaj svih novoosnovanih visokih škola bio je isprva provizoran. Tehnička visoka škola djelovala je u zgradi nekadašnje ženske stručne škole (Wilsonov trg 6), a Gospodarsko-šumarski fakultet u zgradama Šumarskog doma (Vukotinovićeveva 2) i Gospodarskog društva (Kazališni trg 3).

³ Fakultetsko vijeće Veterinarskog fakulteta pokušavalo je ishoditi zemljište na Jordanovcu, kraj Maksimira, 1923. i 1925., zatim 1931. zemljište na Kanalu, te 1936. zemljište nogometnog stadiona „Concordia” u Kranjčevićevoj ulici (kada je konačno isključena zamisao proširenja fakulteta na dotadašnjoj lokaciji u Savskoj cesti).

⁴ Fakultetsko dobro uvriježen je naziv za zemljište Poljoprivredno-šumarskog fakulteta, jugoistočno i istočno od maksimirske park-šume. Zemljište površine 725 ha (uzorno gospodarsko dobro Maksimir u neposrednoj blizini Zagreba) dodijeljeno je fakultetu susretljivošću biskupa Antuna Bauera. Izgradnja prvih zgrada Poljoprivredno-šumarskog fakulteta počela je 1933. prema drugonagrađenom natječajnom projektu Radne grupe Zagreb, i to u sjevernom dijelu zemljišta.

⁵ Jugozapadni dio zemljišta Poljoprivredno-šumarskog fakulteta površine je 30 000 m², širine oko 120 m i dubine oko 250 m. Određen je Maksimirskom cestom sa sjevera i produženom Badovinčevom ulicom s juga, te današnjom Hondlovom ulicom sa zapada. Danas se na toj lokaciji (Maksimirska 174) nalazi Šumski vrt Zavoda za uzgajanje šuma Šumarskog fakulteta u Zagrebu. Nakon poratne nacionalizacije zemljišta, to je i jedini sacuvani dio zemljišta Fakultetskog dobra južno od Maksimirske ceste.

gučnost izgradnje Veterinarskog fakulteta na jugozapadnom dijelu Fakultetskog dobra,⁴ zemljišta Poljoprivredno-šumarskog fakulteta u Maksimiru.

Od 1919. godine, paralelno s ishođenjem zemljišta, fakultetsko vijeće pokušavalo je ishoditi i materijalna sredstva za izgradnju. Tek je 1937. godine ponovljen zahtjev rektora Hondla o građevnim potrebama Zagrebačkog sveučilišta ministrima prosvjete, građevina i financija imao odjeka. Financijskim zakonom državnog proračuna za 1937./38. godinu ovlašteno je Ministarstvo prosvjete za zaključivanje kredita za podizanje prvih novogradnji Zagrebačkog sveučilišta. Temeljem prijedloga Sveučilišne uprave, taj je kredit dodijeljen za izgradnju glavne zgrade Veterinarskog fakulteta u Heinzelovoj ulici 55 (prema projektu Z. Vrkljana), prvog paviljona Tehničkog fakulteta u Kaćicevoj 26 (prema projektu E. Sena i M. Kovačevića), te dovršenje drugog i izgradnju trećeg paviljona Poljoprivredno-šumarskog fakulteta na Fakultetskom dobru u Maksimiru (prema projektu Radne grupe Zagreb).

IDEJNA STUDIJA FAKULTETSKOG SKLOPA ZA LOKACIJU U MAKSIMIRU (1936.-1937., PROJEKTANT: ZVONIMIR VRKLJAN)

PRELIMINARY DESIGN OF THE FACULTY'S COMPLEX FOR THE SITE IN MAKSIMIR (1936-1937, DESIGNER: ZVONIMIR VRKLJAN)

Godine 1932. Poljoprivredno-šumarski fakultet ponudio je Veterinarskom fakultetu jugo-

6 Godine 1936./37. dovršen je Generalni regulacijski plan, izraden na osnovi programa i nagradjenih radova međunarodnog natjecaja iz 1930., u Gradskom građevnom uredu pod vodstvom arhitekata Josipa Seissela i Vlade Antolice. Osim reguliranja gradskog područja, osnova je promovirala ideju širenja grada prema jugu i produženi zeleni pojas koji se razvija prema jugu.

7 VRKLJAN, 1995: 160

8 U prvoj polovici 20. stoljeća europski stariji veterinarski fakulteti djelovali su u historicističkim zdanjima. Postupno su proširivali svoje prostorne sklopove izgradnjom pojedinih specijaliziranih instituta (primjerice veterinarske škole u Berlinu i Münchenu, osnovane 1790.). Visoke veterinarske škole osnovane početkom 20. stoljeća izgradile su nove fakultetske sklopove (Brno, 1918.). Veterinarski fakulteti djelovali su u načelu u sklopovima paviljonskog tipa – kako zbog planirane etapnosti izgradnje i postupnog širenja, tako i zbog diferenciranja specifičnih djelatnosti znanstvenog, nastavnog i kliničkog karaktera, te stacionara za životinje.

9 Djelujući u sklopu Sveučilišne kancelarije za dacke domove visokoškolača, arhitekt Zvonimir Vrkljan – s kolegicom Zojom Dumengjić – ostvario je projekt Doma za studente veterine, poljoprivrede i šumarstva – u neposrednoj blizini Fakultetskog dobra, na uglu Hondlove i Albrechtove ulice (sl. 3 i 6), te potom na Vocarskoj ulici i Doma za studente medicine. Projekti studentskih domova, međutim, nisu realizirani.

10 U sajmišnom sklopu ističe se visok toranj njemačkog arhitekta Waltera Fresea, značajno ostvarenje moderne arhitekture s početka 20. stoljeća.

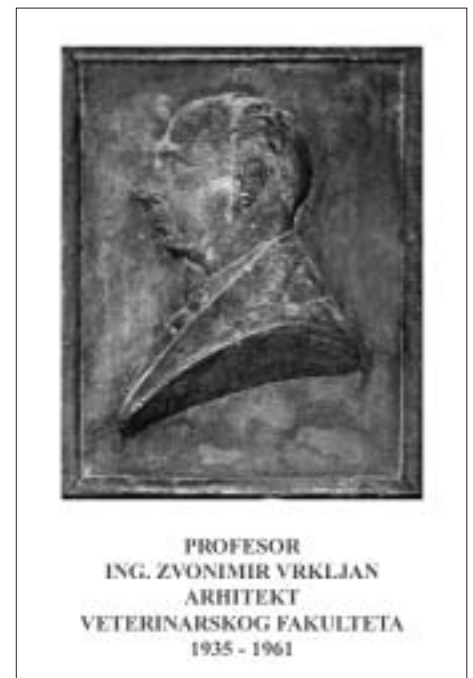
zapadni trakt svoga zemljišta, tzv. Fakultetskog dobra⁵ (sl. 1). Tijekom izrade Regulatorne osnove za grad Zagreb⁶ Gradski regulatorni odbor odobrio je 1936./37. godine trakt zemljišta južno od Maksimirske ceste za izgradnju Veterinarskog fakulteta. Godine 1935. docent Tehničkog fakulteta, inž.arh. Zvonimir Vrkljan, angažiran je od strane Veterinarskog fakulteta kao suradnik za izradu arhitektonskog programa,⁷ koji je izradio na osnovi razgovora sa svim nastavnicima Veterinarskog fakulteta o njihovim prostornim potrebama. Iscrpna razrada temelj je ostvarenog odnosa povjerenja i daljnjeg angažmana na izradi cjelokupnog projekta fakultetskog sklopa u Maksimiru. Za potrebe projektiranja arhitekt Vrkljan ujedno je prikupio podatke o svim važnijim europskim veterinarskim školama,⁸ te je na temelju revidiranog programa tijekom 1935./36. godine izradio idejni projekt cijelog sklopa Veterinarskog fakulteta u Maksimiru.

Na osnovi analize složenih djelatnosti Veterinarskog fakulteta, koje uključuju nastavni, znanstvenoistraživački i klinički rad, s potrebnim pratećim stacionarima životinja, arhitekt Vrkljan izradio je strukturu programa, na temelju kojega je funkcionalno diferencirao prostore i zgrade unutar dispozicijske sheme paviljonskog sklopa duž središnje osi (sl. 4). Sjeverna cjelina razvija se oko uzdužne osi atrija, uz koji se okomito nižu teoretska krila. Međusobno su povezana nastavnim traktovima i rezidencijalnim krilima. Uz rub parcele nižu se traktovi stacionara za životinje. Južna cjelina sklopa razvija se uz dva uzdužna krila klinika i instituta, uz koje se okomito nižu prateća krila stacionara za životinje. Idejni projekt Veterinarskog fakulteta za lokaciju u Maksimiru razrađen je 1936. godine, no tada je Poljoprivredno-šumarski fakultet odustao od ustupljanja dijela svoga zemljišta za izgradnju Veterinarskog fakulteta.⁹

NOVA LOKACIJA FAKULTETA U HEINZELOVOJ ULICI 55

NEW LOCATION IN HEINZELOVA ST. 55

Građevinski odbor Veterinarskog fakulteta predložio je novu, adekvatniju lokaciju u Sajmišnoj ulici (Heinzelovoj ulici). Lokacija u jugoistočnom sajmišnom dijelu grada (sl. 1) najprimjerenijeg je položaja od svih dotad razmatranih, i to zbog postojećih srodnih sadržaja i blizine tramvajske pruge u Zvonimirovoj ulici. Nasuprot se nalazila nova moderna Gradska klaonika i veliko sajmište¹⁰ te ostale veterinarske ustanove, pa stoga fakultet nije trebao graditi vlastite zgrade tih namjena. Na osnovi žalbe fakulteta potkraj 1936. godine, Regulatornim planom Zagreba zemljište u Heinzelovoj ulici namijenjeno je za definitivnu izgradnju Veterinarskog fakulteta. Ujedno je

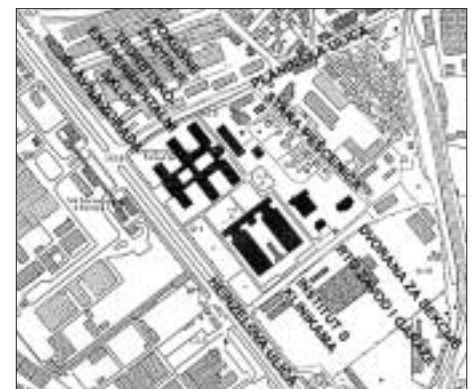

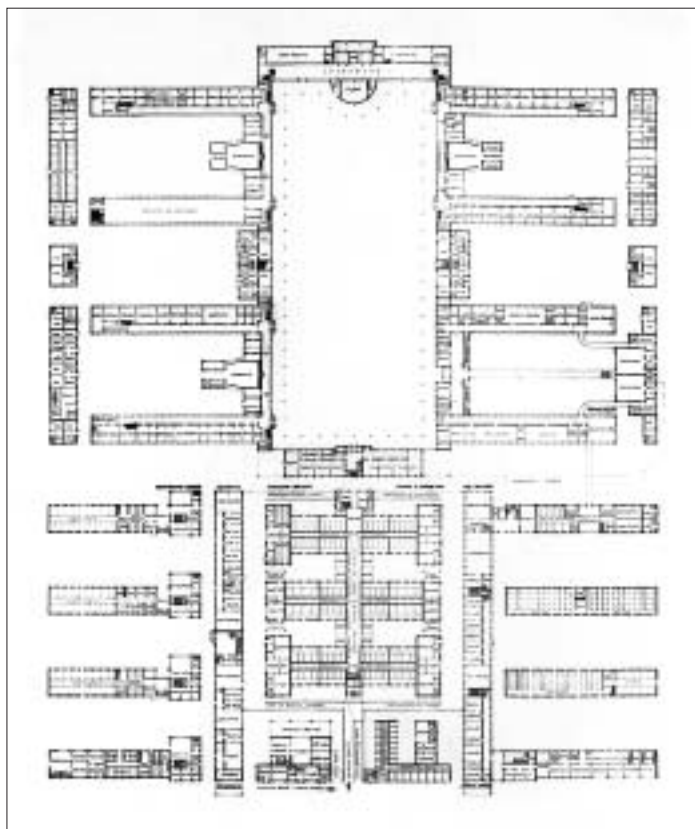
SL. 2. SPOMEN-PLOČA S RELJEFNIM POPRSJEM ARHITEKTA VRKLJANA, RAD SKULPTORA RADAUSA 1961., POSTAVLJENA U PASAZU TEORETSKO-EKSPERIMENTALNOG SKLOPA VETERINARSKOG FAKULTETA

FIG. 2 MEMORIAL PLAQUE WITH A RELIEF BUST OF THE ARCHITECT VRKLJAN MADE BY THE SCULPTOR RADAUS IN 1961, TODAY IN THE PASSAGE OF THE COMPLEX FOR THEORETICAL RESEARCH AND EXPERIMENTAL STUDIES

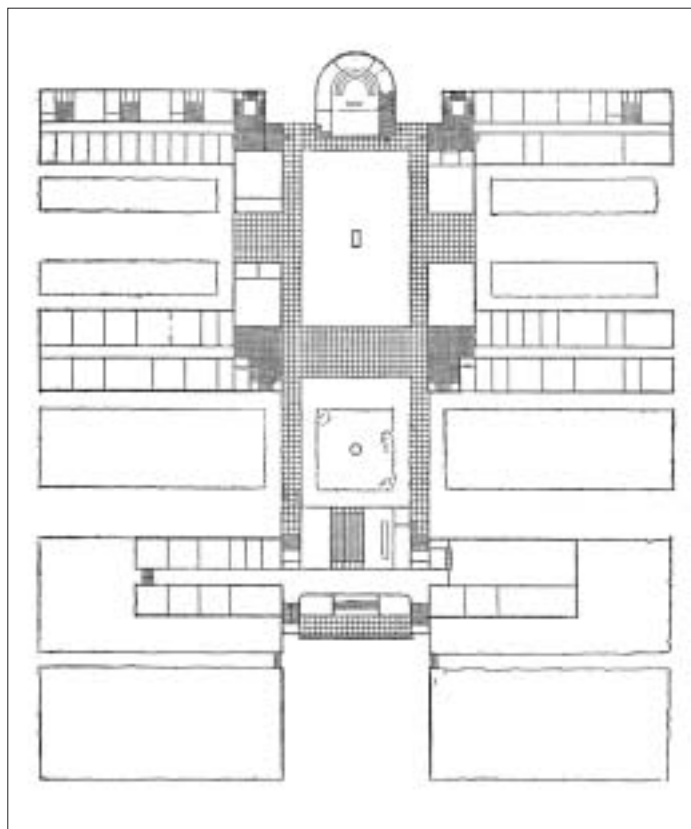
ZVONIMIR VRKLJAN (1902.-1999.). – NJEGOVO CJELOKUPNO DJELO OBUHVATA ČETIRI RAVNOPRAVNA SEGMENTA: PEDAGOŠKI RAD NA ARHITEKTONSKOM FAKULTETU, ARHITEKTONSKI STRUČNI OPUS, SPISATELJSKO-KRONICARSKU DJELATNOST TE PIONIRSKI RAD NA PODRUČJU STANDARDIZACIJE I GRAĐEVINSKIH KONSTRUKCIJA. ARHITEKTONSKI OPUS, OSTVAREN U RAZDOBLJU 1927.-1988., BROJI VIŠE OD SEDAMDESET OSTVARENJA KOJA OBUHVATAJU ZGRADE ZA STANOVANJE, POSLOVNE, SAKRALNE I OBRAZOVNE ZGRADE, TE REKONSTRUKCIJE GRADITELJSKE BAŠTINE. LAUREAT JE DVIJU NAGRADA ZA ŽIVOTNO DJELO: 1969. NAGRADE „VIKTOR KOVAČIĆ“ I 1977. NAGRADE „VLADIMIR NAZOR“.

SL. 3. DANAŠNJA SITUACIJA SKLOPA VETERINARSKOG FAKULTETA, HEINZELOVA 55, 1997., IZVORNO MJ. 1:10 000
FIG. 3 FACULTY OF VETERINARY MEDICINE NOWADAYS, 55 HEINZELOVA ST., 1997, ORIGINAL SCALE 1:10 000

SL. 4. Z. VRKLJAN: PRVOTNI PROJEKT SKLOPA VETERINARSKOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU, 1935./1936., MAKSIMIR, IDEJNI PROJEKT, TLOCRT PRIZEMLJA
FIG. 4 Z. VRKLJAN: FIRST DESIGN OF THE FACULTY, 1935/1936, MAKSIMIR, PRELIMINARY DESIGN, GROUND-FLOOR PLAN

SL. 5. Z. VRKLJAN: VETERINARSKI FAKULTET, HEINZELOVA ULICA, 1937., TLOCRT GLAVNE ZGRADE I TEORETSKO-EKSPERIMENTALNIH ZAVODA
FIG. 5 Z. VRKLJAN: FACULTY OF VETERINARY MEDICINE, HEINZELOVA ST., 1937, PLAN OF THE MAIN BUILDING AND INSTITUTES OF THEORETICAL RESEARCH AND EXPERIMENTAL STUDIES

Gradsko zastupstvo prihvatilo molbu za besplatni otkup pa je temeljem zaključka Gradskog vijeća od 2. lipnja 1937. zemljište za izgradnju sklopa Veterinarskog fakulteta darovano Sveučilištu u Zagrebu. Dodijeljeno zemljište površine je 5,1 ha, dužine 300 m i dubine oko 180 m. Otkup susjednih privatnih parcela, međutim, ni do danas nije realiziran. Cjelokupno predviđeno zemljište, površine 6 ha, planirano je kao cjelina tangirana ulicama – Heinzelovom, Starom Peščenicom, Planinskom ulicom i novoplaniranom ulicom s jugoistoka. Za novu lokaciju u Heinzelovoj ulici arhitekt Vrkljan izradio je novi projekt fakultetskog sklopa 1937. godine¹¹ (sl. 1 i 5).

REALIZACIJA GLAVNOG SKLOPA FAKULTETA 1937.-1952. (GLAVNA ZGRADA I TEORETSKO-EKSPERIMENTALNI SKLOP, PROJEKTANT: Z. VRKLJAN)

CONSTRUCTION OF THE MAIN FACULTY'S COMPLEX 1937-1952 (MAIN BUILDING AND COMPLEX FOR THEORETICAL RESEARCH AND EXPERIMENTAL STUDIES; Z. VRKLJAN)

Osnovni koncept glavnog sklopa razvija se oko središnje ulazne osi, duž koje se nižu glavna zgrada, atrijski prostori i teoretsko-ek-

sperimentalni sklop (sl. 5 i 7). Prvi patio spona je između glavne zgrade i sklopa teoretsko-eksperimentalnih zavoda. Drugi patio jezgra je teoretsko-eksperimentalnog sklopa. Tangiran je nastavnim traktovima koji povezuju srodne odjele u krilima paralelnim s glavnom zgradom. Središnja zona sklopa fakulteta namijenjena je osnovnim korisnicima – studentima. Određena je dvama atrijima tangiranim uzdužnim trijemovima, prepoznatljivim silnicama sklopa uz koje se nižu nastavni prostori. Taj je potez naglašen središnjim ulaznim rizalitom glavne zgrade (sl. 8). Velika predavaonica zapadno i istočna amfiteatralna predavaonica funkcionalno i oblikovno određuju središnji potez nastavnih prostora namijenjenih studentima, koji je ujedno oplemenjen skladnim atrijskim ugođajem (sl. 10).

¹¹ Iako je zadržao osnovni funkcionalno-prostorni koncept koji se razvija duž središnje osi i oko centralnog patija, novi projekt razlikuje se mjerilom, koncentriranošću izgradnje i dispozicijom. Zbog manje parcele u Heinzelovoj ulici, idejni koncept simetričnoga atrijskog sklopa reduciran je samo na sklop glavne zgrade s teoretsko-eksperimentalnim zavodima, dok su prateći paviljoni predviđeni nezavisno postrance. Zgusnutiji novi fakultetski sklop u Heinzelovoj ulici ostvaren je dvokatnom izgradnjom (za razliku od jednokatne predviđene u Maksimiru), dvotraktnom tlocrtnom dispozicijom (za razliku od jednotraktno) i reduciranjem programa, a samim time i dimenzije.

Glavna zgrada Veterinarskog fakulteta (sl. 8) izvedena je sredstvima prvoga kredita dodijeljenog za izgradnju sveučilišnih zgrada u Zagrebu. Realizacija zgrade u neurbaniziranom sajmišnom prostoru znatno je pridonijela inicijalnoj urbanizaciji jugoistočnog dijela grada, koja je još i danas aktualna.¹² Postavljena paralelno s Heinzellovom ulicom, longitudinalna je građevina simetrične tlocrtne i oblikovne koncepcije. Reprezentativnim simetričnim oblikovanjem naglašeno je značenje državne sveučilišne zgrade. Dvotraktna tlocrtna dispozicija proširena je u središnjoj ulaznoj zoni i naglašena centralnim rizalitom. Prizemni ulazni trijem flankiran je stubištima, u produžetku kojih su uzdužni trijemovi – poveznice glavnoga sklopa. U središnjoj zoni, nasuprot ulaznom prostoru, smještena je velika predavaonica s tribinama.

Simetričan sklop teoretsko-eksperimentalnih zavoda (sl. 9) koncipiran je oko atrija koji je preko trijemova povezan s glavnom zgradom. Četiri krila zavoda pozicionirana su okomito na središnju os, a srodni zavodi međusobno su povezani nastavnim traktovima.¹³ Prizemni trijemovi spojnih nastavnih traktova tangiraju atrij zatvorenoga karaktera. Trijemovi su osnovne komunikacijske površine, no za razliku od dugih hodnika, njihovo skladno ozračje oplemenjeno je neposrednim kontaktom s prirodom. Središnja os sklopa, određena dvostrukim motivom atrija tangiranim trijemovima, okosnica je uz koju se nižu nastavni prostori – od istočnog aneksa amfiteatralne anatomske predavaonice, preko nastavnih spojnih traktova teoretskog sklopa, do središnje zone glavne zgrade s velikom predavaonicom s tribinama i predavaonicom iznad ulaznog trijema (sl. 5).

¹² Premda je gradsko tkivo tijekom 20. stoljeća zaokružilo to područje, danas je osobito aktualna urbanizacija i transformacija te dojučerašnje industrijske zone u područje pretežito poslovne namjene.

¹³ Dvije simetrične cjeline „U” tlocrtne sheme povezane su međusobno spojnim nastavnim traktovima – zapadnim traktom predavaonice iznad poprečnog trijema i istočnim traktom s amfiteatralnom predavaonicom.

¹⁴ Arhitekt Vrkljan sam je izradio nacrt namjestaja i opreme, koji uključuju katedre, stolove za sastanke, police, vitrine, ormarice, ormare, laboratorijske stolove, elemente za opremu laboratorija, opremu predavaonice, vijećnice, muzeja itd. Unikatni elementi namjestaja i opreme fakultetskih prostorija za nastavu, laboratorijska istraživanja, kabinete nastavnika i upravne prostorije izrađeni su od masivnog drva, u kombinaciji sa staklom, metalom, odnosno poliranim kamenom, a i danas su u funkciji.

¹⁵ Podovi predvorja glavne fakultetske zgrade opločeni su standardnim keramičkim pločicama sive, bordo, oker i bijele boje. Dvobojnim kombinacijama sahovske strukture ili pruga ostvareno je specifično opločenje pojedinih traktova (sl. 17).

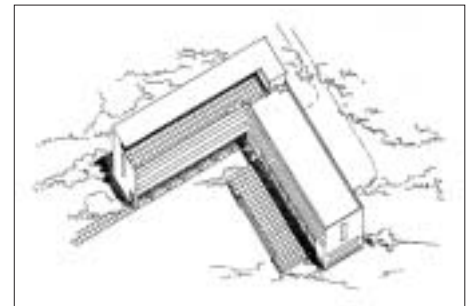
¹⁶ Pitanja koja su prethodila realizaciji stolaca i sjedala (sl. 16): Je li konstruktivan? Je li udoban? Je li mu izgled primjeren svrsi, korisniku i prostoru? Je li funkcionalan? Je li ostvaren u duhu materijala i zanata? Je li kvalitetan i postojan?

Prostori zavoda dislocirani su u manje frekventnim bočnim krilima (sl. 9) pa im je omogućen nesmetani rad. Zavodi srodnih područja istraživanja nalaze se u istim krilima kako bi se osiguralo racionalno korištenje zajedničkih prostora i predavaonica. Takvim funkcionalno-prostornim zoningom omogućen je nesmetani znanstveni rad u prostorima zavoda, dok se prostori za studente i nastavu nalaze uz komunikacije pa su lako dostupni. Sva krila teoretsko-eksperimentalnog sklopa međusobno su povezana prizemnim trijemovima, dok su na katnim etažama međusobno izolirana predavaonicama. Nastavni se traktovi sastoje od po dvije međusobno izolirane prostrane vježbaonice po etaži, u kojima je omogućeno dvostrano osvjetljenje i provjetravanje koji su potrebni zbog specifičnih eksperimentalno-laboratorijskih vježbi. Osim pojedinih manjih predavaonica interpoliranih u sklopu traktova zavoda, cjelokupna središnja zona fakultetskog sklopa tangirana je nastavnim prostorima i namijenjena studentima.

Središnji rizalit svojom širinom i ulaznim trijemom naznačuje dvostruki motiv atrija oko kojega se razvija cijeli sklop. Ulazni trijem zapravo je defragmentirani element središnjeg dvostrukog atrija, određenoga kolonadama trijemova. Konstruktivno, sklop je riješen armiranobetonskim skeletnim sustavom i poprečnom kontinuiranom sitnorebričastom pločom (sl. 13). Veće predavaonice riješene su poprečnim AB-okvirima. Tribine amfiteatralne predavaonice nošene su radijalnim AB-okvirima, a strop je kasetiran (sl. 15).

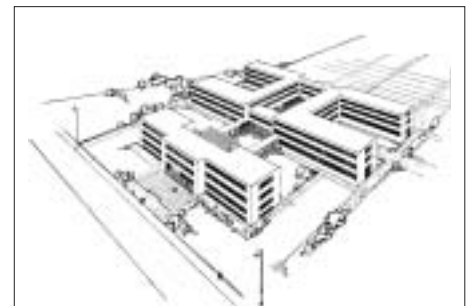
Arhitekt Vrkljan potpisuje uređenje interijera i cjelokupnu opremu glavnoga sklopa Veterinarskog fakulteta.¹⁴ Komunikacijske površine interijera i eksterijera arhitekt prepoznaje kao silnice prostora – prepoznatljive elemente sklopa. Promišljenim oblikovanjem i korištenjem uobičajenih materijala (sl. 17) on definira prepoznatljivost pojedinih traktova velikoga fakultetskog sklopa.¹⁵ Projekt opreme Veterinarskog fakulteta predstavlja integralan projekt na razini mjerila 1:20. Rasponom osmišljavanja i ostvarenja – od pomnog promišljanja funkcije, suzdržanog oblikovanja, izražene konstruktivne komponente, do izbora materijala (staklo, kromirani metal, čelične cijevi, drvo) i ostvarenog mobilijara – predstavlja vrijedno, jedinstveno ostvarenje interijera fakultetskog sklopa. Ostvareni elementi namjestaja i opreme suzdržanog su i promišljenog oblikovanja, te trajne postojane kvalitete¹⁶ (sl. 16). To dokazuje gotovo cjelokupno autentično stanje interijera do današnjih dana.

Treba stoga posebno istaknuti Vrkljanov rad na cjelokupnom opremanju interijera glavnoga fakultetskog sklopa. Dosljednim i ustrajnim radom realizirao je ideju total-dizajna.

SL. 6. Z. VRKLJAN, Z. DUMENGIĆ: DOM STUDENATA VETERINE, POLJOPRIVREDE I SUMARSTVA, 1935.-1939., MAKSIMIR, IDEJNI PROJEKT

FIG. 6 Z. VRKLJAN, Z. DUMENGIĆ: DORMITORY FOR THE STUDENTS OF VETERINARY MEDICINE, AGRICULTURE AND FORESTRY, 1935-1939, MAKSIMIR, PRELIMINARY DESIGN

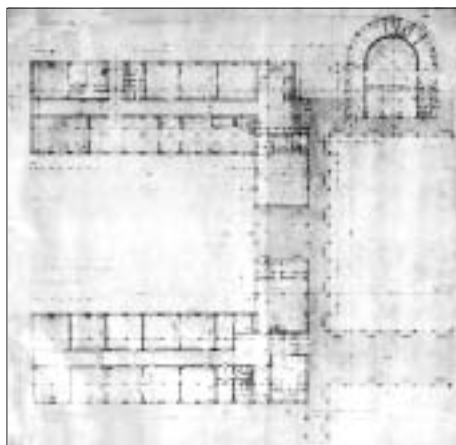

SL. 7. PERSPEKTIVA GLAVNOG SKLOPA VETERINARSKOG FAKULTETA U HEINZELLOVOJ ULICI
FIG. 7 MAIN COMPLEX OF THE FACULTY IN HEINZELLOVA ST.; PERSPECTIVE

SL. 8. GLAVNA ZGRADA VETERINARSKOG FAKULTETA, 1938.-1940.

FIG. 8 MAIN COMPLEX OF THE FACULTY, 1938-1940.

SL. 9. TLOCRT SJEVERNOG DIJELA PRIZEMLJA TEORETSKO-EKSPERIMENTALNOG SKLOPA
FIG. 9 INSTITUTES OF THEORETICAL RESEARCH AND EXPERIMENTAL STUDIES; GROUND-FLOOR PLAN

SL. 10. ATRIJ TEORETSKO-EKSPERIMENTALNOG SKLOPA
FIG. 10 ATRIUM OF THE COMPLEX FOR THEORETICAL RESEARCH AND EXPERIMENTAL STUDIES

SL. 11. SPOJNI ATRIJ, SEKVENCE TRIJEMOVA (FOTOGRAFIJA ARH. VRKLJANA)
FIG. 11 LINKING ATRIUM, PORTICOES (PHOTOGRAPH BY VRKLJAN)

Sklop Veterinarskog fakulteta stoga je rijedak primjer integralnog ostvarenja jednog projektanta koji je osmislio i realizirao cjelinu tako velikog mjerila – od urbanističkog sklopa do detalja opreme, pa upravo zbog toga predstavlja jedinstveno ostvarenje fakultetskog sklopa u nas.

Racionalna modularna struktura sklopa odražava se kako u projektantsko-konstruktivnom segmentu, tako i u oblikovnom izražaju. Osnovna modularna jedinica od 3 m (2,95 m). Taj se ritam odražava u ogoljenoj tektonskoj strukturi kolonade stupova trijemova, a ujedno i ritmičnoj modularnoj raščlambi zidnog platna (sl. 14). Poput ranijeg Vrkljanova ostvarenja skolskog sklopa na Kresimirovu trgu, i to ostvarenje karakterizira izražaj modularne strukture artikulirane kolonadom trijema te ritmičnim perforacijama zidnog platna prozorskim otvorima vertikalno-posmičnim prozora.¹⁷ Motiv središnjeg trijema reduciran je na prizemnu kolonadu stupova. Simetrično koncipirani sklop karakterizira „nježnija” monumentalnost, manja visina i dimenzija, te izrazita humanizacija prostora. Harmoničnim ugodajem zrače središnji atrijski prostori, sa sjenovitim trijemovima – silnicama cijelog sklopa (sl. 10,11,14). Uz srodno ostvarenje sklopa Prirodoslovno-matematičkog fakulteta u Rimu, u ovome sklopu možemo prepoznati i Vrkljanova proživljena iskustva klasične arhitekture i odraze studijskog usavršavanja u Italiji, ostvarenoga potporom žerjavičeve zaklade 1924./25. godine.

Premda u duhu moderne koristi reducirani izražaj, na tome sklopu prepoznaju se i klasični elementi: simetrična kompozicija naglašena središnjim rizalitom s ulaznim trijemom, plitak kosi krov (koji se ne doživljava iz perspektive pješaka) i karakterističan element vijenca. Središnji ulazni trijem i zidno platno žuckasto-okor tona, raščlanjeno ritmičnim modularnim perforacijama prozorskih otvora, postaju prepoznatljiviji elementi Vrkljanovih međuratnih ostvarenja obrazovnih zgrada (Državna trgovačka akademija na Kresimirovu trgu u Zagrebu 1931.-1938.; Sklop Veterinarskog fakulteta u Heinzelovoj ulici 1937.-1952. i ženska škola sestrara pomoćnica na Savskoj cesti 1937.-1939.).

Osnovni povezujući element spomenutih Vrkljanovih međuratnih arhitektonskih ostvarenja jest činjenica da je njegova arhitektura, premda reducirana izražaja, svojom strogom simetričnom postavkom uvijek pomalo suzdržana, klasična. Sklonost takvom izražaju moderne arhitekture veže ga i za njegova suvremenika i kolegu, arhitekta Jurja Denzlera. Prisjetimo se Denzlerova i Kauzlariceva ostvarenja – zagrebačke Škole narodnog zdravlja u Rockefellerovoj ulici iz 1925.-1927. godine koje je monumentalni izražaj nagla-

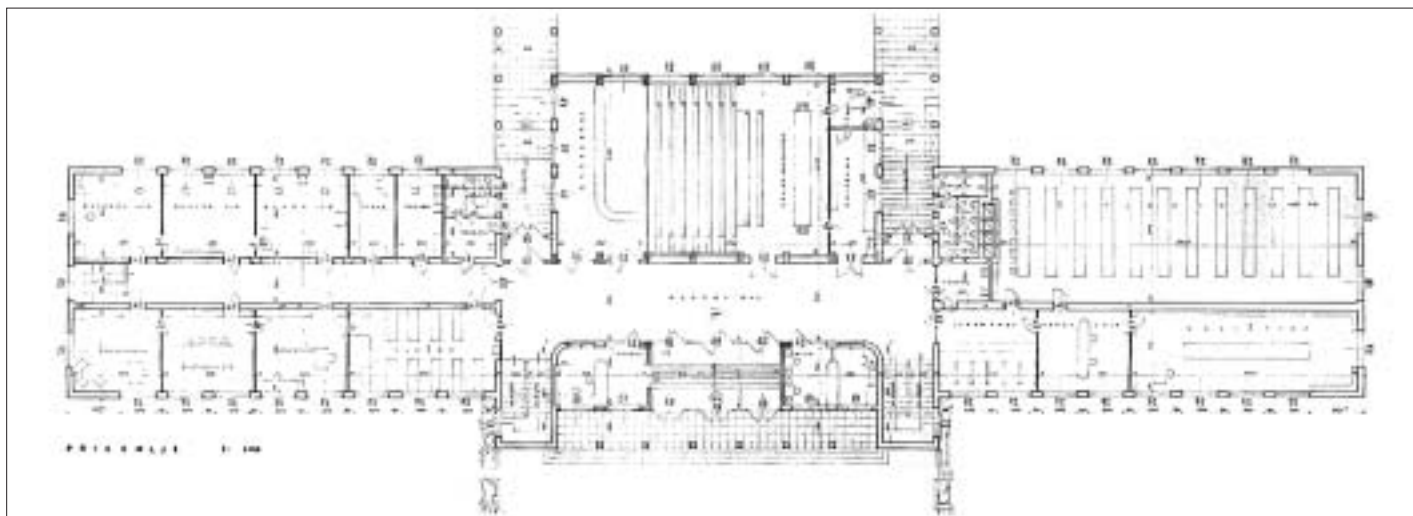
sen simetričnom kompozicijom i središnjim trijemom pune visine zgrade. Oba arhitekta, i Zvonimir Vrkljan i Juraj Denzler, premda njeuguju moderna načela arhitekture, ne odbacuju ni klasične kompozicijske koncepcije. Sklonost klasičnim simetričnim koncepcijama možemo prepoznati i u djelima Jurja Neidhardta (Nadbiskupsko sjemeniste, Vocarska cesta, Zagreb, 1926.-1934.), Egona Steinmanna (Ortopedska i zubna klinika na Salati, 1927.-1940. i gimnazija u Križanićevoj, 1932.); Stanka Kliske (Ekonomski fakultet na Sveticama, 1940.-1950.), čak i Ivana Zemljaka (osnovne škole na Jordanovcu, 1930., i Koturaškog, 1935.). Poveznica svih spomenutih ostvarenja jest i njihova javna i obrazovna namjena. Može se stoga pretpostaviti, da je naglašena simetrična kompozicija proizašla iz programske uvjetovanosti monumentalnog izražaja državnih obrazovnih institucija.

Arhitekt Vrkljan izradio je projekt glavnog sklopa 1937. godine, građevinska dozvola ishodena je 7. lipnja 1938. pa je potom počela i izvedba glavne zgrade.¹⁸ Područje djelatnosti Veterinarskog fakulteta izuzetno je široko i specifično; obuhvaća prostore za znanstveni rad, nastavne predavaonice, specijalističke vježbaonice i laboratorije, operacijske dvorane, te prostore za smještaj i obradu životinja. Radi razrade i dopune projekta složenoga fakultetskog sklopa, prvoga veterinarski specijaliziranog u državi, projektant je obavio četiri studijska putovanja u inozemstvo i proveo dodatne konzultacije s tamošnjim nastavnicima. O studijskom putovanju i razradi projekta druge faze, teoretsko-eksperimentalnog sklopa, arhitekt Vrkljan naveo je sljedeće: „U početku 1938. godine pripremio sam skice za kompleks teoretskih zavoda, te smo se prof. Sakač i ja uputili sa skicama u ožujku 1938. najprije u Brno, a zatim u Leipzig da se savjetujemo tamo sa nastavnicima tamošnjih visokih škola... Po povratku smjesta sam počeo razrađivati građevni elaborat za drugu etapu.”¹⁹ Godine 1940. svečano je useljena glavna zgrada i počela je izgradnja teoretsko-eksperimentalnog sklopa i zgrade pokusnih životinja. Zbog teških ratnih prilika gradnja je obustavljena 1942. godine. U to je doba bila završena zgrada pokusnih životinja sa stanicama osoblja, no krila teoretsko-eksperimentalnog sklopa ostala su neizgrađena. Po završetku rata nastavilo se s izgradnjom 1946. godine, a na izvedbi su radili ratni zarobljenici,

¹⁷ Vertikalno-posmični prozori tipa Nikolaus redovita su pojedinost koju tijekom 1930-ih koriste mnogi nekadašnji suradnici Fischerova atelijera (Bela Auer, Zvonimir Vrkljan, Zoja Dumengijic).

¹⁸ Građevinska dozvola za glavnu zgradu ishodena je 7. lipnja 1938. Tada predana idejna skica situacije naznačuje motiv paviljonskog sklopa s krilima zavoda okomitim na glavnu zgradu. Motiv atrija reduciran je na spojni element između glavne zgrade i okomitih krila.

¹⁹ VRKLJAN, 1995: 160

Nijemci. Sjeverna krila završena su 1948. godine, a južna krila i anatomska predavaonica 1952. godine.

PRATEĆI PAVILJONI SKLOPA VETERINARSKOG FAKULTETA (1940.-1962.)

ANCILLARY PAVILIONS OF THE FACULTY (1940-1962)

Početkom rata, 1942. godine dovršena je prateća zgrada za smještaj pokusnih životinja i za stanove namještenika (1940.-1942.). Zanimljivo je kako projektant pri rješavanju tako specifičnog zadatka poseže za drukčijim oblikovnim izrazom. Premda se zgrada nalazi na središnjoj osi, neposredno iza glavnog sklopa fakulteta koji odiše reprezentativnim, modernim, urbanim oblikovanjem, zgrada za smještaj životinja i stanove namještenika ostvarena je u duhu tradicijske ruralne arhitekture.²⁰

Po završetku Drugoga svjetskog rata, 1949. godine projektant je pristupio izradi projekta pratećih paviljona sklopa Veterinarskog fakulteta, ponajprije Kirurškoj i porodiljskoj klinici. Prisjećajući se izgradnje fakulteta, arhitekt Vrkljan navodi: „Zajedno sa suradnicima trudio sam se u procesu projektiranja pratiti

²⁰ Longitudinalnom zgradom dominira visok kosi krov prekriven crijepom, s bočnim akcentima mansardnih prozora i otvora za dostavu sijena, te dimnjacima. Stupovi su ulaznog trijema drveni. Izduženi ulazni trijem svojom pozicijom i dimenzijom nadovezuje se na sustav trijemova glavnog sklopa fakulteta. Kako je u zgradi počela djelovati Zarazna klinika, pedesetih godina 20. stoljeća izgrađena je nova, manja zgrada za pokusne životinje južno od izvorne.

²¹ VUKIĆ, 1993: 21

²² Na drugom je studijskom putovanju prof. Vrkljan posjetio jedanaest klinika veterinarskih visokih škola u Bruxellesu, Utrechtu, Hannoveru, Københavenu, Stockholmu, Oslu, Gentu, Parizu, Zürichu i Milanu. Potom je radi konzultacija posjetio veterinarske škole u Giessenu i Münchenu, te 1950. u Ankari.

nova svjetska dostignuća u arhitekturi za veterinarsku struku, pa smo tako koncem četrdesetih i početkom pedesetih čak uspjeli ishoditi dozvolu za putovanja po mnogim europskim zemljama, sve u svrhu informiranja o objektima slične namjene. Putovanja u inozemstvo su u to vrijeme bila prava rijetkost, pa je to bio pravi pothvat, ali s višestruko korisnim učinkom za daljnji rad na projektiranju klinika fakulteta.”²¹ Tijekom studijskih putovanja profesori su stekli uvid u specifične potrebe, funkcioniranje, opremu i oblikovanje prostora inozemnih kliničkih zgrada veterinarskih visokih škola.²² Na temelju savjetovanja s inozemnim nastavnicima te prostornim i financijskim mogućnostima, kao i potrebama zagrebačkog Veterinarskog fakulteta – usmjerili su daljnju izgradnju paviljonskog sklopa fakulteta u Heinzeloj ulici.

Pedesetih godina, uvidjelo se da izvorno namijenjena parcela za izgradnju paviljonskog sklopa Veterinarskog fakulteta nije dostatna za izgradnju potrebnih klinika i zavoda, kojih je potreba uvjetovana razvojem veterinarske struke tijekom četvrt stoljeća. Godine 1956. planirano je višestruko proširenje parcele fakulteta (sl. 1) u smjeru juga i istoka (do današnje Avenije grada Vukovara i stare trase industrijske pruge, paralelne s ulicom Donje Svetice). Prošireni projekt novoga prostranog sklopa Veterinarskog fakulteta obilježavao je otklon od simetrične ortogonalne kompozicije i razvedeno disponiranje paviljona raznovrsnih oblika i funkcija, koji su strukturom i dispozicijom pratili trapezoidnu geometriju planirane parcele. No, nažalost, fakultet nije uspio ishoditi zemljište planiranog obujma, niti otkupiti izvorno namijenjene privatne parcele uz ulicu Stara Peščenica. Stoga su najnužniji fakultetski sadržaji izvedeni u znatno reduciranim obliku unutar postojeće parcele (sl. 3). Tako, zapravo, sklop Veterinar-

SL. 12. TLOCRT PRIZEMLJA GLAVNE ZGRADE
FIG. 12 MAIN BUILDING, GROUND-FLOOR PLAN

SL. 13. SKLOP TEORETSKO-EKSPERIMENTALNIH ZAVODA
FIG. 13 INSTITUTES OF THEORETICAL RESEARCH AND EXPERIMENTAL STUDIES

SL. 14. TEORETSKO-EKSPERIMENTALNI SKLOP, SEKVENCA TRIJEMA
FIG. 14 COMPLEX FOR THEORETICAL RESEARCH AND EXPERIMENTAL STUDIES; PART OF THE PORTICO

SL. 15. AMFITEATRALNA PREDAVAONICA ZAVODA ZA ANATOMIJU (INTERIJER I EKSTERIJER), TEORETSKO-EKSPERIMENTALNI SKLOP

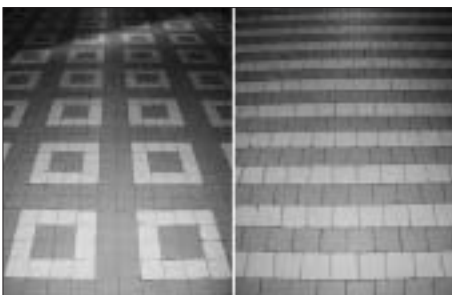
FIG. 15 LECTURE HALL OF THE INSTITUTE OF ANATOMY (INTERIOR AND EXTERIOR), COMPLEX FOR THEORETICAL RESEARCH AND EXPERIMENTAL STUDIES

SL. 16. SJEDALA ZA STUDENTE U VELIKOJ PREDAVAONICI I STOLCI U VIJECNICI VETERINARSKOG FAKULTETA

FIG. 16 SEATS IN THE GREAT LECTURE HALL AND THE CONFERENCE ROOM

SL. 17. OPLOČENJE PODOVA HODNIKA GLAVNE ZGRADE
FIG. 17 PAVING OF THE CORRIDORS IN THE MAIN BUILDINGS

skog fakulteta, stjecajem okolnosti, nije nikad izveden u planiranom proširenom obliku.

Institut s klinikama za porodiljstvo i kirurgiju (1957.-1959., projektanti: Z. Vrkljan i N. Kučan) – Prva poratno izvedena zgrada instituta s klinikama za porodiljstvo i kirurgiju (1957.-1959.) smještena je južno od teoretsko-eksperimentalnog sklopa fakulteta. Zbog objedinjavanja nekoliko raznovrsnih funkcija, funkcionalno je i volumenski raščlanjena. Sjeverno institutsko krilo namijenjeno je znanstveno-nastavnom radu koji je u interaktivnom odnosu sa samom primjenom znanja u praksi, što se ostvaruje u pratećim južnim klinikama koje su namijenjene liječenju i smještaju životinja. Zgrada „π” tlocrtno sheme simetrično je koncipirana, s obzirom na prilaznu os koja povezuje atrij teoretsko-eksperimentalnih zavoda sa središnjim ulazom u zgradu instituta (sl. 19). Frontalno krilo instituta orijentirano je prema sjevernom sklopu. Njegova je izduženost naglašena horizontalnim, titravo strukturiranim potezima prozora cijelom dužinom. U tom segmentu može se prepoznati utjecaj drugoga, ravnopravnog projektanta toga sklopa, tada mladog arhitekta Ninoslava Kučana. Tri ulazna istaka izdužene institutske zgrade artikuliraju trodijelnu podjelu ne samo zgrade već i cijeloga sklopa (sl. 18): uz nasuprotna tri stubišna aneksa nižu se središnja trapezoidna predavaonica²³ i bočno dva široka (29 m) i izdužena (72 m) prizemna krila klinika za kirurgiju i porodiljstvo. Krila klinika, dvotraktno tlocrtno dispozicije, svojom funkcijom uključuju stacionare životinja i operacijske dvorane. Širok središnji trakt određen je sa sjevera spojnim zglobom s institutskom zgradom, a s juga operacijskim dvoranama, te naglašen potezom stropnog svjetlika (sl. 21). Južne su operacijske dvorane svojim poprečnim postavom diferencirane u tlocrtnoj dispoziciji, naglašene južnom orijentacijom i oblikovanjem u eksterijeru (plastično i bojom istaknutim AB-brisolejima). Uzdužna pročelja klinika karakteriziraju horizontalni potezi nadsvjetla i visokih parapetnih zidova. Rustikalno strukturiran sokl, u zonama visokih prozora, proteže se na cijelu visinu parapeta. Slojevito osmišljena kompozicija pročelja akcentuirana je istakom za dostavu sijena u zoni krova iznad ulaza i istaknutim okvirom južnih dvorana. Nažalost, tijekom izvedbe pročelja su simplificirana i ogoljena.

Zavod za rendgenologiju (1957.-1960., projektant: Z. Vrkljan) – Druga zgrada izvedena prema situaciji iz 1956. godine je zgrada Zavoda za rendgenologiju (1957.-1960.). Smještena je sjeverno od institutske i kliničke zgrade, koje osnovni model „π” tlocrtno sheme ponavlja u znatno reduciranim mjerilu i skromnijem oblikovanju. Južno od institutske zgrade nalazi se stražnje dvotraktno krilo za

smještaj i snimanje životinja. Središnji prostor trijema za čekaonice životinja niže je visine kako bi se omogućilo bilateralno osvjetljenje viših prostora bočnih traktova za pregled životinja.

Tri manja prateća paviljona (1958.-1962., projektant: Z. Vrkljan) – Budući da je planirano proširenje zemljišta sklopa Veterinarskog fakulteta onemogućeno, u istočnom dijelu prvotne parcele izgrađene su dvije manje zgrade sklopa fakulteta. U krajnjem jugoistočnom kutu parcele izvedene su zgrade dvorane za sekcije (1958.-1961.) i zgrada garaža terenskih vozila fakulteta (1960.-1962.). Zgrade su srodnog oblikovnog, prostornog i tlocrtnog koncepta. Veći istaknuti volumen dvorane (sl. 20), odnosno garaža, obavijen je sjevernim nižim volumenom s pratećim sekundarnim prostorima. Posljednja je realizacija manja zgrada Zavoda za pokusne životinje (1960.-1962.). Na tri navedena projekta surađivala je asistentica profesora Vrkljana, arh. Mira Molnar, a projekt statike ostvario je prof. Ivan Glogolja.

CJELOKUPNO OSTVARENJE SKLOPA VETERINARSKOG FAKULTETA

ENTIRE REALIZATION OF THE FACULTY'S COMPLEX

Izgradnjom posljednje zgrade nije završila suradnja projektanta s Veterinarskim fakultetom. U znak zahvalnosti prof. Vrkljanu, fakultet je podigao spomen-ploču s reljefnim porsjem arhitekta u južnom pasažu teoretsko-eksperimentalnog sklopa (sl. 22). S ponosom zbog toga ostvarenog zdanja i danas ga se sjećaju studenti i nastavnici fakulteta i sa zahvalnošću koja se utkala u svijest svih korisnika. Budući da je Veterinarski fakultet rijetko Vrkljanovo ostvarenje, kojega je današnji korisnik ustanova za koju je i izvorno projektiran taj sklop, to se odražava na brižljivo oču-

²³ Aneks trapezoidne predavaonice prepoznajemo i na idejnom nacrtu fakultetskog sklopa u Maksimiru iz 1935. godine. U straznoj, najnižoj zoni predavaonice predviđena su po dva ulaza iz dvorišnog dijela za pristup životinja koje su tema predavanja.

²⁴ No, nažalost, neprisutnost projektanta sve je zamjetnija. Kako je od dovršetka sklopa proteklo više od četrdeset godina, postojeći su prostori postali pretijesni za današnje potrebe. Djelatnici fakulteta pribjegavaju brojnim provizornim adaptacijama i nadogradnjama koje u posljednje vrijeme uzimaju sve više maha. Poput većeg dijela moderne arhitekture, aktualizira se pitanje zaštite osobitih ostvarenja arhitekture 20. stoljeća. Premda se sklop Veterinarskog fakulteta nalazi unutar Povijesne urbane cjeline grada Zagreba (C-zona), zaštićene kao spomenik kulture, degradacija postaje sve uočljivija.

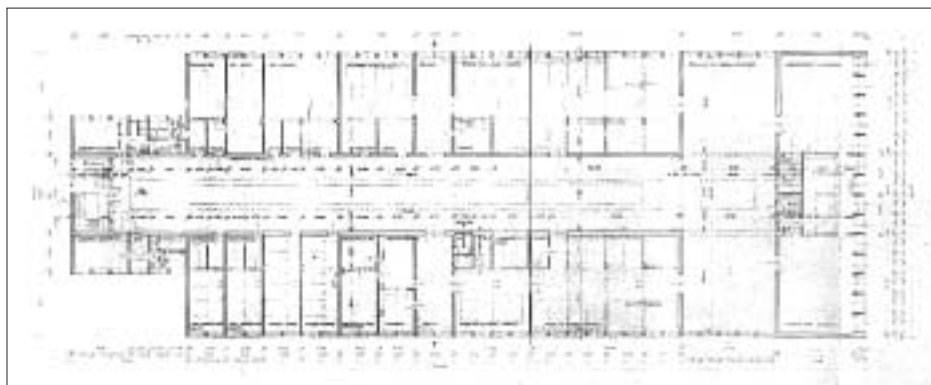
²⁵ Fakultetski sklopovi Zagrebačkog sveučilišta realizirani tijekom 20. stoljeća ostvareni su prema projektima nekoliko različitih arhitekata i nisu djelo integralnog projekta jednog projektanta. Postupnu izgradnju pojedinih fakultetskih sklopova Zagrebačkog sveučilišta prikazuju sljedeći podaci o autorima: sklop Poljoprivredno-sumarskog fakulteta (I., II. i III.

vanim i održanim prostorima, kako interijera, tako i eksterijera, te na razvijenoj svijesti korisnika o vrijednosti i značenju sklopa – kako za njih kao individualne korisnike, tako i u cjelokupnom kontekstu Zagrebačkog sveučilišta.²⁴

Sklop Veterinarskog fakulteta jedinstvena je realizacija fakultetskoga paviljanskog sklopa u okviru Zagrebačkog sveučilišta, u cijelosti osmišljena i realizirana prema zamisli jednog arhitekta – prof. Zvonimira Vrkaljane.²⁵ Gotovo trideset godina trajala je izvedba ovog paviljanskog sklopa, o čemu je sam projektant napisao: „...Dugogodišnja gradnja Veterinarskog fakulteta dobro govori o tim već spomenutim posebnostima hrvatske kulture u neposrednoj prošlosti. Od prvih inicijativa za gradnju Veterinarskog fakulteta u Zagrebu 1935. pa do potpunog završetka kompleksa 1959. godine proteklo je gotovo četvrt stoljeća, tijekom kojih su se u Hrvatskoj izmijenila tri politička sistema, a zemljom je protutnjao jedan svjetski rat.”²⁶

S ostvarenjem Veterinarskog fakulteta profesor Vrkljan je i habilitirao na Arhitektonskom fakultetu 1962. godine, i to zbog toga jer je sklop „raden punom naučnom metodologijom analize i projektiranja, što donosi na temelju opsežnih studija provedenih kako na planu teorije tako i primjenom iskustava postignutih u inozemstvu – potpuno nova i originalna rješenja na području arhitektonskog projektiranja fakultetskih, laboratorijskih i kliničkih objekata, te konačno s razloga što je gotovo potpuno dovršeni kompleks i u prim-

SL. 18. KRILA KLINIKE ZA KIRURGIJU, TLOCRT PRIZEMLJA
FIG. 18 SURGERY WING; GROUND-FLOOR PLAN

jeni pokazao najvišu kvalitetu koncepcije i realizacije.”²⁷

To je djelo jedinstveno i u opusu projektanta Vrkaljane, te jasno odražava osnovne karakteristike njegova arhitektonskog prosedea. Polazeći od racionalne analize funkcije i konstrukcije, Vrkljanova arhitektonska ostvarenja karakterizira jasna modularna struktura koja skladno integrira funkciju, konstrukciju i formu smirenog, pomalo klasičnog ritma, odražavajući specifičan izražaj u kontekstu hrvatske moderne arhitekture. Vitalnost dokazuje i danas autentičnim i cjelovitim stanjem, kako na razini interijera, tako i skladnom postojanošću cjelokupnoga fakultetskog sklopa. Ostvaren u rubnom području grada, svojom namjenom, strukturom i odmjerenim oblikovanjem predstavlja gradotvoran element u – još i danas aktualnoj – urbanizaciji jugoistočnoga dijela grada.

SL. 19. Z. VRKLJAN I N. KUČAN: ZGRADA INSTITUTA I KLINIKA, POGLED IZ PASAŽA TEORETSKO-EKSPERIMENTALNOG SKLOPA
FIG. 19 Z. VRKLJAN AND N. KUČAN: INSTITUTE AND CLINIC, VIEW FROM THE PASSAGE OF THE COMPLEX FOR THEORETICAL RESEARCH AND EXPERIMENTAL STUDIES

paviljon: Radna grupa Zagreb 1933.-1940., IV. paviljon: glavna zgrada 1942.-1949., V. paviljon: arh. B. Radimir, H. Auf-Franic i L. Pleština 1975., VI. paviljon: arh. Auf-Franic i Oluic 2000.-2002., te sklop Šumarskog fakulteta „Arhitekti Vulin i Ileković” – u izvedbi); sklop Medicinskog fakulteta postupno je proširivan na Salati, a uključuje i druge bolničke zgrade u Zagrebu; od sklopa Tehničkog fakulteta (arh. E. Sen i M. Kovacević, 1937.-1947.) realizirana su samo dva paviljona; sklop Ekonomskog fakulteta (projektanti: glavna zgrada: S. Kliska, 1940., II. etapa: I. Juras, E. Špirić, 1984.). Pedesetih godina 20. stoljeća izgrađene su duž tzv. Sveučilišne aleje pojedine fakultetske zgrade (Elektrotehnički fakultet, arh. B. Tusek, 1959.; Fakultet strojarstva i brodogradnje, 1962., arh. K. Ostrogović i 1957., arh. M. Haberle i M. Jurković; Filozofski fakultet, arh. B. Tusek, 1962.). Konacno, sklop grupacije Prirodoslovno-matematičkih fakulteta od 1988. godine postupno se izgrađuje na Bijeničkoj cesti prema projektu arh. M. Čankovica (urbanistički plan za sveučilišni sklop Salata – Horvatovac: arh. M. Maretić i arh. B. Milic, 1978.).

²⁶ VUKIĆ, 1993: 21

²⁷ AF (PA), Izvješće stručne komisije (profesori P. Kristić, A. Mohorovićić i D. Galic)

SL. 20. ZGRADA DVORANE ZA SEKCIJE PATOLOŠKE ANATOMIJE
FIG. 20 PATHOLOGY BUILDING

SL. 21. KLINIKA ZA PORODILJSTVO, SVJETLIK TRIJEMA
FIG. 21 OBSTETRIC CLINIC, LIGHTWELL OF THE PORTICO

LITERATURA
BIBLIOGRAPHY

1. BABIĆ, I. (1939.), *Kratak prikaz današnjeg stanja Veterinarskog fakulteta s osobitim obzirom na potrebu izgradnje*, „Veterinar”, 2 (2): 48-55, Zagreb
2. BABIĆ, I. (1941.), *O izgradnji Veterinarskog fakulteta*, „Veterinarski vjesnik”, 17: 20-26, Zagreb
3. BARIŠIĆ, Z. (2002.), *Zgrade za obrazovanje u opusu arhitekta Zvonimira Vrkljana*, magistarski rad, Arhitektonski fakultet, Zagreb
4. MOHOROVIĆ, A. (1952.), *Analiza historijsko-urbanističkog razvoja grada Zagreba*, Rad JAZU, br. 287, Zagreb
5. PREMERL, T. (1990.), *Hrvatska moderna arhitektura između dva rata – nova tradicija*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb
6. PREMERL, T. (1995.), *Profesor arhitekt Zvonimir Vrkljan – Sjecanja*, Sveučilište u Zagrebu, Središnji odbor za obilježavanje 75. obljetnice tehničkih fakulteta: 165-174, Zagreb
7. VRKLJAN, Z. (1938.), *Izgradnja Veterinarskog fakulteta*, „Alma mater Croatica”, 1 (10): 294-298, Zagreb
8. VRKLJAN, Z. (1995.), *Sjecanja*, Sveučilište u Zagrebu, Središnji odbor za obilježavanje 75. obljetnice tehničkih fakulteta, Zagreb
9. VUKIĆ, F. (1993.), *Zvonimir Vrkljan: arhitektonski standard industrijske epohe (intervju)*, „Čovjek i prostor”, 40 (7-12 / 470-475/): 18-21, Zagreb

IZVORI
SOURCES

ARHIVSKI IZVORI

ARCHIVE SOURCES

1. AF (ZV) – Ostavština arhitekta Zvonimira Vrkljana, Arhitektonski fakultet, Zagreb
2. AF (PA) – Personalni arhiv nastavnika, Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
3. AF (AARH) – Znanstvenoistraživački projekt „Atlas arhitekture Republike Hrvatske – XX. i XXI. stoljeće”, Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
4. DAZ (ZGD) – Državni arhiv u Zagrebu (Zbirka građevne dokumentacije), Opatička 29, Zagreb
5. MGZ – Muzej grada Zagreba (ostavština arhitekta Z. i S. Dumengjić), Opatička 20, Zagreb
6. HOK, 1998. – Hrvatska osnovna karta, Zagreb, Gradski zavod za planiranje razvoja grada i zaštitu okoliša grada Zagreba, Državna geodetska uprava Republike Hrvatske i Gradski zavod za katastar i geodetske poslove grada Zagreba, Zagreb

IZVORI ILUSTRACIJA

ILLUSTRATION SOURCES

SL. 1.	BARIŠIĆ, 2002 (II): 16 (izvorno: MOHOROVIĆ, 1952: 128)
SL. 2., 10., 14.-17., 19., 20.	Foto: Z. Barišić Marenic
SL. 3.	BARIŠIĆ, 2002 (II): 16 (izvorno: HOK)
SL. 4., 9., 11.	AF (ZV)
SL. 5.	VRKLJAN, 1938: 296
SL. 6.	MGZ
SL. 7.	BABIĆ, 1939: 53
SL. 8.	BABIĆ, 1941: 42
SL. 12., 18.	DAZ
SL. 13.	BARIŠIĆ, 2002 (II): 32
SL. 21.	BARIŠIĆ, 2002 (II): 40

SAŽETAK

SUMMARY

FACULTY OF VETERINARY MEDICINE DESIGNED BY ZVONIMIR VRKLJAN

AN ILLUSTRATIVE EXAMPLE IN THE CONTEXT OF DEVELOPMENT PROJECT FOR THE MODERN UNIVERSITY OF ZAGREB

The Faculty of Veterinary Medicine is an integral complex of buildings designed by the architect Zvonimir Vrkljan and built up as a part of the University of Zagreb. The project encompasses a wide range of designs; from town-planning projects with a scale of 1:500 and working drawings to drawings of the interior with a scale of 1:20. Its concept and design as well as the construction supervision during 25 years were continuously in the hands of the architect Vrkljan. He was the one who conceived its programme in 1935 and a preliminary design for its site in Maksimir in 1936/37. He was also a member of the Faculty's Construction Committee and the author of a new design project for its site in Heinzelova st. in 1938. He was continuously engaged in the design and construction of all buildings of the complex until 1962. Professor Vrkljan also visited other European Faculties of Veterinary Medicine in order to accomplish his task in the most professional way. The architect's concept was based on the analysis of the Faculty's main activities such as teaching, science and research and clinical work. Accordingly spaces and buildings are functionally differentiated. The main complex runs along a central entry axis which is a double atrium with porticoes serving as the main communication areas. Unlike long corridors they are designed to have close contact with nature. The main complex is intended for students and features harmonious central atria as

the nucleus of the Faculty with a view to other Faculty's pavilions. The two-storey building suits human scale. Moving through the building creates an impression of a vast space. Its reduced vocabulary achieved by a basic module (3 m) of a colonnade made up of the columns of the porticoes and a modular perforation of the walls is consistently carried out in the main complex. A well thought-out design and a high-quality execution have made the buildings stable and durable. Formal and functional features of particular pavilions, their phased construction and colours further differentiate certain pavilions within the complex. Carefully designed elements of the interior (staircases, paving, furnishings) have been well preserved and thus bear witness to the original condition of the complex. A representative design of the main building as well as the type of this higher-educational institution built in the pre-war industrial zone have contributed to an urban-like character of the town's eastern part which has over time grown into a business district.

„The longlasting construction of the complex illustrates specific features of Croatian culture in recent past. From the first initiatives for its construction in 1935 until its completion in 1959 Croatia went through three political systems and one world war”, says Vrkljan in an interview from 1993. „In 1959 the Construction committee was finally dis-

banded with a conclusion that a preliminary design with the proposed sites for all necessary institutions could not be worked out.” In 1962 professor Vrkljan presented his design in the form of a habilitation thesis at the Faculty of Architecture. According to the habilitation committee the complex „is designed by means of a scientific method of analysis and design and thus is a valuable contribution to the architecture of higher-education institutions, laboratory and clinical facilities. Its innovative and original solutions are based on thorough theoretical studies as well as knowledge and experience acquired abroad and applied here. Moreover, the almost completed complex has practically demonstrated its high quality both in its concept and realization – a fact which has been confirmed by home and foreign experts.” (Quotation from the report signed by professors Kristić, Mohorović and Galić, 1962.)

The construction of the last building was not the end of Vrkljan's collaboration with the Faculty of Veterinary Medicine. A monument featuring the architect's relief bust made by the sculptor Radaus was put up in gratitude to professor Vrkljan. Even today the teaching staff show deep respect for the architect's work. Great care is taken of the faculty's interior and exterior premises with a highly developed awareness of the value and significance of the complex.

ZRINKA BARIŠIĆ MARENIĆ

BIOGRAFIJA

BIOGRAPHY

Mr.sc. **ZRINKA BARIŠIĆ MARENIĆ**, dipl.ing.arh., rođena je 1972. godine u Zagrebu. Diplomirala je na Arhitektonskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 1996. i magistrirala 2002. godine s radom „Zgrade za obrazovanje u opusu arhitekta Zvonimira Vrkljana”. Od 1997. godine zaposlena je u matičnoj ustanovi na znanstvenoistraživačkom projektu „Atlas arhitekture Republike Hrvatske – XX. i XXI. st.” Sudjeluje u nastavi kolegija Arhitektonsko projektiranje I i II, te terenskim nastavama kolegija Hrvatski prostor i arhitektura: Dalmacija (IV. godina) i Sjeverozapadna Hrvatska (V. godina). Priprema disertaciju „Arhitektica Zoja Dumengjić – osobitost djela u kontekstu hrvatske moderne arhitekture”.

ZRINKA BARIŠIĆ MARENIĆ, Dipl.Eng.Arch., M.Sc. She graduated from the Faculty of Architecture in Zagreb in 1996 and got her Master of Science degree in 2002 with her thesis on „Higher-Education Buildings in Zvonimir Vrkljan's Architecture”. Since 1997 she has been a co-worker in the scientific research project on „Atlas of Croatian Architecture”. She takes part in teaching courses in Architectural Design I and II as well as field classes within the courses in Architecture in Croatia: Dalmatia (4th year) and North-West Croatia (5th year). She is currently preparing her dissertation on „Zoja Dumengjić's Architecture in the Context of Croatian Modern Architecture”.

